

ŽENSKÉ UČNE MOČI NA RUSKIH GIMNAZIJAH.

Na »Pismo z Rusije« ge. Marice II. v »Slov. Narodu« št. 247. I. I. odgovarjamo s sledečim pismom gospoda profesorja M. Hostnika v Rilsku na Ruskem, starega prijatelja našega lista, ki nam je z lastno mu ljubeznjivostjo poslužil s stvarnimi pojasnili, za kar mu tem potom izrekamo najtoplejšo zahvalo.

Potrebno se nam zdi omeniti, da proti ge. Marici nismo imeli nikdar niti najmanjše animoznosti. Držali smo se le načela: Resnica nad vse!

Pismo ga. prof. Hostnika se glasi:

Velecenjena gospa!

Na Vaše cenjeno pismo od 1. dec. t. l. imam čest soobčiti Vam sledeče odgovore na Vaša vprašanja. Z veseljem dovoljujem Vam natisniti je v »Slovenki« ali kjer hočete, ako se Vam zdi to potrebno, in vstaviti pod njimi moje polno ime.

Ženska, ki je dovolj obrazovana, more položiti izpit na zvanje domače učiteljice v izpraševalni komisiji, kakoršne se nahajajo v upravi vsakega učebnega okroga, kakor tudi v pedagoški konferenciji vsake moške gimnazije, progimnazije ali realke. Ako dobode na izpitu red 5 (otlično) iz vseh predmetov izpita, daje se jej diplom »domače nastavnice«, ki pa ima jednake pravice z domačo učiteljico.

Vsaka si izbere lahko jeden ali več predmetov. One, ki so okončale žensko gimnazijo (7 razredov), izbirajo si predmete v 8 razredu, in ko končajo ta razred eo ipso dobivajo diplom domače učiteljice ali nastavnice iz onega predmeta ali iz one grupe predmetov, katero so si izbrale kakor »specijalnost.«

Po zakonu so pravice, ki jih daje tak diplom, sledeče:

1. Domača učiteljica ali nastavnica more učiti svoj predmet ali svoje predmete v privatnih hišah v lastnosti guvernantke,

Ako 20 let podučuje in vsako leto predstavlja, kamor je treba, poročilo o svoji delavnosti, ima pravico, ako je ruska podanica, da jo sprejmo v azil, kadar ne more več služiti si kruha.

2. Točka 9. statuta o ženskih gimnazijah in progimnazijah se glasi v oficijalnem nemškem prevodu:

»Die Vorsteherin und die Aufseherinnen, welche ein Hauslehrerinattestat haben, können in Progymnasien und in den 3 untersten Klassen des Gymnasiums in einem von ihnen selbst erwählten Lerrfach Unterricht erteilen, wofür sie eine besondere Remuneration erhalten.«

Točka 22. statuta, se glasi: Anmerkung: »In den 3-klassigen Progymnasien und in den 3 untersten Klassen der Gymnasien möge der Unterricht, wo die Möglichkeit vorhanden ist, Lehrerinnen anvertraut werden.«

Kar se tiče žensk, ki so absolvirale višje ženske kurse, nam njih »pravice« precizira sledeče »Vysočajšeje poveljenje«, ki je natisneno v 2. št. cirkulara Hark. učeb. okroga za februarj 1899. leta:

»Gosudar Imperator«, po vsepoddannejšemu dokladu ministra narodnago prosvetljenja, v 23 den dekabreja 1899 goda, Vysočajšeje soizvolil na dopuščenje okončivšej kurs nauk S. Peterburgskih vyšših ženskih kursov no istoriko-filologičeskemu otdeljeniju, domašnjej učiteljnicy, dočeri statskago sovetnika Nadeždy Kosmačevskoj k prepodavaniju russkago jazyka v starših klassah Izjumskoj ženskoj gimnazii.«

Torej — po Najvišjem povelju, ne pa na podlagi diploma.

3. Izpita iz kakega predmeta za vse razrede ženske gimnazije in za 4 razrede moških gimnazij ni in nikdar ni bilo.

4. Vi, g. urednica, želite znati daljše, ali se ima zakon, ki bi zabranjeval ženskam podučevati v višjih razredih ženskih gimnazij? Ne, takega zakona ni, kajti pri §. 9. statuta o ženskih gimnazijah in

progimnazijah bil bi brez miselnosti. Saj tudi ni zakona, ki bi zabranjeval ženskam plavati pod oblake skupaj z orli.

5. Glede novih jezikov z ozirom na višje razrede ženskih gimnazij nobenega zakona ni in nikdar ni bilo.

Nove jezike, kakor vsak drug predmet, morejo ženske učiti v višjih razredih ženskih gimnazij le »vremenno«, t. j. začasno, provizorično, dokler se ne najde moške učne moči.

Da moških učnih močij včasih, celo pogostoma, ni na razpolago, je jasno, kdor ve, a) da v nekaterih mestih ni moške gimnazije, progimnazije, ali realke, ali da ima učitelj že tam preveč učnih ur, posebno, ako se imajo paralelni razredi, b) da se ženske gimnazije in progimnazije vzdržuje na sredstva mesta in zemstva in da od države dobivajo le pičlo podporo. Kar se tiče posebe novih jezikov, treba je omeniti, da so ti predmeti neobligatni, za njih učenke plačujejo posebe, in ko učitelj ali učiteljica obligatnih predmetov v naši gimnaziji dobiva za tedensko učno uro na leto 30 rub. v nižjih in 40 rubljev v višjih razredih, dobiva za nove jezike le polovico te plače. Zdaj pa računite, koliko ur je treba dati na teden, da bi se dobilo letne plače 300 rubljev!

V moških srednjih šolah se dobiva za vsako tedensko učno uro 60 rub. na leto. Nihče pa ne sili učitelja, da bi dajal ure po 15 oziroma 20 rub., ko dobiva v moški srednji šoli 4 krat oziroma 5 krat več.

Resnica pa je, da ženske podučujejo nove jezike celo v moških srednjih šolah. Prilagam Vam tukaj šematizem za 1900—1901. šolsko leto.

Iz njega razvidite, da je v vseh učebnih okrogih 820 učnih močij po novih jezikih, in iz njih le 22 žensk. Daljše vi uvidite, da iz tega števila 16 žensk podučuje francosčino in 3 iz njih zajedno nemščino.

Samo nemščino podučujejo v vsej ogromni Rusiji, evropske in azijske, 3 (reci: tri) ženske.

Kako »pravico« imajo torej ženske, jasno je dovolj. To Vam bode še jasneje, ako pomislite, da je ob času, t. j. letos, ko so 3 ženske podučivale nemški jezik v nižjih razredih in začasno, bilo 10 vakantnih služb nemščine v moških srednjih šolah.

Resnica je daljše, da v višjih razredih podučujejo francosčino sledeče ženske samostalno, t. j. brez tovariša moškega:

a) O. Gabulova v Batumskeji gimnaziji.

b) O. Jazykova in gosp. Kostyleva v Kutaiskeji realci.

c) V realci v Barnaulu, v Sibiriji, g. A. Igumnova.

Pa tu je treba pojasniti.

V Batumu (poluturškem mestu na Kavkazu) se je gimnazija otvorila, kakor stoji v šematizmu, stoprav jeseni 1897. l., torej je imela lanskoleto samo 3 razrede*), takoisto realka v Barnaulu. Na kakih 5 oziroma 8 učnih ur (300—480 rub.) pa nijeden moški ne pojde.

Kake posebne razmere morajo biti v Kutajisu (Vi pišete neprevidno: Kutajsu), kjer 2 ženski zamenjujete moškega! Morda so vzrok izvestne kavkazke mrzlice, katerih gnezdo je Kutajis. Temveč časti tem dvem ženskam!

6. Ako pa ženskam diplom ne daje pravice učiti v moških srednjih šolah, kako je to, da vendar uče, da si v onih pohlevnih odstotkih, ki so višje omenjeni?

Na to vprašanje nam odgovori okrožnica ministra nar. prosv. od 10. jul. 1898, št. 17473, kjer je rečeno, da »bi minister narodne prosvete menil, da bi se, kadar ni mogoče najti usposobljenega kandidata, dopuščale k prepodavanju francoskega jezika v nižjih razredih srednjih šol tudi osebe ženskega spola, ki imajo diplom domače učiteljice ali nastavnice iz francoskega jezika, in ki so, razen tega, dobile

*) Zakaj je o tem molčala Marica II.? Take so torej tiste »celo gimnazije«, kjer ženske uče? — Op. ur.

specijalno pedagoško izobrazbo v tem jeziku ter dokazale v teku nekaj let dovolj spretnosti v poučevanju. Zato on, minister nar. prosv. prosi načelnike učebnih okrogov« v slučaje ne v o z m o ž n o s t i z a m e š č e n i j a v a k a n s i j p o l n o p r a v n i m i k a n d i d a t a m i , o z a b o t i t j s j a p r i s k a n i j e m s o o t v e t s t v u j u š č i h l i c ž e n s k a g o p o l a i n p r e d s t a v l j a t j o b i z b r a n n i h k a n d i d a t k a h M i n i s t e r s t v u d l j a i z p r o š e n i j a V i s o č a j š a g o s o i z v o l e n i j a n a d o p u s š č e n i j e j i h k p r e p o d a v a n j u v m u ž s k i h s r . u č e b . z a v .«

Torej: le po **Najvišjem** dovoljenji morejo ženske, ki imajo specijalno izobrazbo po franc. jeziku, ki so služile nekoliko let in dokazale svojo spretnost v poučevanju, biti dopuščene k predpovedanju franc. jez. v nižjih razredih, kedar ni mogoče najti vsposobljenih moških kandidatov.

Vse to, kakor vidite, gospa urednica, tiče se le francoskega jezika. Zato razumete, koliko potov in koliko sreče je treba, da bi se dobilo Najvišje dovoljenje za ono žensko, ki bi želela dobiti službo učiteljice nemškega jezika v nižjih razredih moških gimnazij. Pri vsem tem, seveda, daje se, kar je čisto naravno, prednost onim ženskam, ki so absolvirale višje ženske kurze in ki imajo že nekoliko let pravico poučevati v višjih razredih ženskih gimnazij; daljše, ruskim podanicam, in v nameček, ne mladim, nego že dokazavšim, n. pr. v ženskih gimnazijah, svojo spretnost v poučevanju.

Zato bi jaz, želeč vsega dobrega svojim lepim in dobrim rojakinjam, prav nujno dal svet: lasciate ogni speranza! — odrecite se od vsakega upanja, kajti domačih učiteljic, nastavnic in kandidatek višjih ženskih kurzov je v Rusiji svojih gotovo nekoliko tisoč.

Rusinke se namreč ne uče zaradi kruha, ali da bi se hvalile svojim diplomom, nego da bi kaj znale.

7. Kar se tiče vprašanja Vašega, da-li so v ženskih učiteljskih učitelji in

učiteljice podrejene načelnici, moram priznati, da tega ne vem, da-si že več nego 20 let prav blizu stojim k šolskemu delu. Česa pa ne vem, o tem nimam navade govoriti, najmanj pa javno. Učiteljske ženske je v Rusiji 3: v Tveru, v Moskvi in v Kozani, in na čelu vseh treh, seveda, stoje ženske. Toda ako v šematizmu stoji »načelnica B. I. Čepelevskaja« itd., tak to še popolnoma ničesar ne pomenja. V ženskih gimnazijah in progimnazijah na čelu stoji povsod »načelnica«; toda v 18. točki gori omenjenega statuta je rečeno: »Dem Vorsitzenden des pädagogischen Conseils fällt die Oberleitung des Unterrichts- und Erziehungswesens in Gymnasien und Progymnasien zu«. — V okrožnici ministra nar. prosv. od 12. jan. 1880. št. 457 pa je rečeno: »Glede učiteljev in učiteljic je načelnica gimnazije ali progimnazije dolžna pomniti, da ona nima pravice delati jim kakoršne koli opazke ali postranskim osobam govoriti nepohvalno o njih; ampak dolžna je, v slučaji, ako kaj zapazi, obračati se k predsedniku pedagoškega sveta, kateremu so podrejeni učitelji in učiteljice«.

Ta predsednik pa je po statutu direktor moške srednje šole, ki se nahaja v mestu; ako pa take ni, takrat — vodja meščanske šole ali pa okrajni (ujezdni) nadzornik ljudskih šol.

Tako je brez dvoma predsednik pedagoškega sveta v 3 ženskih učiteljskih: ali »vodja narodnih šol«, ki ima tam sedež in ki je nekaj takega, kakor vaši deželni šolski nadzorniki za ljudske šole, ali pa oni, katerega on imenuje, gotovo pa ne »načelnica«.

Direktorje polnih gimnazij in 6 razrednih progimnazij imenuje minister, vse druge učne moči — popecitelj (kurator) dotičnega učnega okroga.

To je vse, kar Vam morem odgovoriti na Vaša vprašanja, in srečen bom, ako sem Vam ustregel.

Mnenje, da Rusija potrebuje zagraničnih učnih močij za ta ali oni predmet, ali da sprejmo vsakega, ki pride v Rusijo s prepričanjem, da mu takoj dado službo uže zato, ker je Slavjan, tako mnenje je morda zelo razširjeno v Slovencih, no, bodite prepričani, da je popolno napačno. Še bolj napačno pa je misliti, da ima Rusija kake krušne dolžnosti glede Slavjanov; prepričan sem, da pri vas Rusu, ki bi želel dobiti kako javno službo, slane kropa ne daste.

In še jeden poslednji совет bi jaz dal: naj prihajajo moji rojaki in rojakinje v Rusijo ne učiti, nego rajši učiti se. Prekrasen primer jim je dala gospica Jenko, bodoča ženska-zdravnica. Vsa čast njej in njenemu vrlemu očetu! — Bodite zdravi in srečni!

Rylsk, 1.-14. dec. 1900.

M. Hostnik.

NOVE SKLADBE.

Pod oknom. Ob stoletnici Prešernovega rojstva. Samospev za bariton zložil dr. Gojmir Krek. Založil L. Schwentner v Ljubljani. Last založnikova. Cena 1 K 60 h.

Malo pesnij je tako znanih po vsem Slovenskem kakor Prešernova »Pod oknom« (»Luna sije«). Kdor se je enkrat seznanil z njenim besedilom, temu zbog svoje milobe in blagoglasnosti ne pride več iz spomina. Kaj čuda torej, da se je posebno omilila tudi našim skladateljem! Kamilo Mašek, Fleišman, Hajdrih in Nedvéd so temu biseru slovenske lirike zložili napevov, polnih srčne nežnosti in gorkega čuta. In baš ob stoletnici Prešernovega rojstva se je tem napevom pridružila skladba mladega glasbenika, kateri ž njo kakor tak prvikrat stopa mej širšo javnost; kajti dr. Gojmir Krek nam je bil pač že znan kakor duhovit pisatelj, kakor skladatelj pa nas je nemalo presenetil, in to — naravnost rečeno — kar najprijetneje presenetil.

Vsi dosedanjí skladatelji so uglasbili samo jedno (prvo) kitico in so se ostale kitice — navadno pač samo prve 2-3 — pele po istem napevu, kateri seveda ni

mogel vselej biti primeren njih vsebini. Dr. Gojmir Krek pa je kakor resen učenec moderne glasbene šole vsaki kitici podal poseben napev ter je posamezne kitice zvezal z medigrami klavirja, vstvarivši tako skladbo, ki se razvija v jednotnem toku, tesno držeč se pesnikovega besedila od prve pa do zadnje besede. Napevi so originalni ter se besedam izvrstno prilagajajo, deklamacija je vseskozi pravilna, klavirski stavek pa tak, da imamo dozda še bore malo enakih spremljevanj. Skladatelj se je očitno z vso unemo in ljubeznijo vglobil v Prešernov duh ter je s svojim imenitnim prvincem na najlepši način proslavil pesnikov spomin. Na nekterih mestih se bo skladateljevemu pojmovanju odgovarjajoči muzikalni izraz pač morda komu zdel premarkanten, toda v celoti je Krekova skladba gotovo besedilu popolnoma primerna ter nam podaja izvrstno glasbeno ilustracijo jedne naših najkrasnejših lirskih pesnij, tako da jo kratko in malo prištevamo najboljšim slovenskim glasbenim delom, dasiravno nikdar ne doseže tiste popularnosti kakor Hajdrihov ali pa zlasti Fleišmanov napev. Bodi torej tem topleje priporočena vsem tistim, ki glasbo gojijo kakor umetnost in ne samo v zabavo.

Zunanost je elegantna in ukusna, cena nenavadno nizka.

Zimska idila. Balada (Besede A. Aškerca). Za srednji glas s spremljevanjem klavirja uglasbil Risto Savin, op. 7, Gosp. drju. Beli Stuhcu prijateljsko posvečeno. Komisijsionalna založba L. Schwentner v Ljubljani. Cena 1 K.

To skladbo naj samo na kratko pohvalimo, kajti sicer bi morali ponoviti vse tisto, kar smo že svoje dni na tem mestu rekli o istega skladatelja »Treh Aškerčevih baladah«. Tudi »Zimska idila« je lepo delo prave glasbene vrednosti, ki nam kaže, da marljivi g. skladatelj prav vrlo napreduje. Prijatelji dobre glasbe jo izvestno z veseljem pozdravijo.

Hrabroslav Volarič: Skladbe 1. Samospevi s klavirjem. Založila Franja Volaričeva. Izdal Josip Čerin. Cena 3 K.

Obsega 10 pesnij: »Oj rožmarin« (A. Pin), »Biserji« (Simon Gregorčič), »Ne žaluj« (Svojmir), »Dekliški vzdih« (Fran Gestrin), »Pregovorjena otožnost« (Pavlina Pajkova), »Dekliška tožba«, »Pogled v nedolžno oko« (Simon Gregorčič), »Ledene